

ויש אומרים שאם מוציאו לכרמלית מוטב להוציאו בלא ככר או תינוק, כדי למעט בהוצאה [כדעת הרמב"ן], ולהלכה, יוציאנו לכרמלית על ידי ככר או תינוק, אם יש לו (משנ"ב שם, ט). ויש מי שמתיר להוציאו אף לרשות הרבים על ידי תינוק, אבל לא על ידי ככר [כדעת הרמב"ן] (ש"ע שם), והלכה כדעה ראשונה שרק לכרמלית מותר להוציא [כדעת רבינו חננאל והר"ן] (משנ"ב שם, י, וראה שם פרטים נוספים).

רב שש"ת אָמַר פְּטוּר ממלקות, אבל עובר באיסור לאו של 'השמור בנגע הצרעת' (רמב"ם סומאת צרעת, י, א ומשנה למלך שם בדעתו, וראה גם יד דוד; מאירי). ויש שפירש, שאיסורו מדרבנן (חז"א נגעים ח, י ד"ה במל"מ).

והוא הדין בתלש שתי שערות לבנות מתוך ארבע, שפטור לדעת רב ששת, משום שמעשיו לא הועילו לטהר. והגמ' העמידה את מחלוקתם בתלש אחת מתוך שלש, הוודיע כוחו של רב נחמן שמחייב אע"פ ששער אחד אינו סימן טומאה (שפת אמת; וכן משמע באלהו רבא שם). ■ להלכה, התולש סימני טומאה אינו לוקה עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו אינו לוקה. כיצד, היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות, ותלש אחת, אינו לוקה [כרב ששת], ומכים אותו מכת מרדות (רמב"ם שם).

הָאֵלֶּיךָ זֵית פְּטוּר וְהַתְּנִיָּא וְכוּ' – ובלא הסתירה מהברייתא היינו מעמידים את המשנה בהוציא חצי זית מכזית, ואע"פ שמעשיו הועילו להוציא הטומאה מהבית, שכעת אין בו כזית מן המת, מכל מקום אינו חייב, כיון שהוציא שיעור שאין בו חשיבות לענין טומאה או שבת (מהרש"א בדרך ראשון).

מִשְׁנָה. הקדמה: משנתנו עוסקת בדינים שאינם קשורים לענייני הוצאה שבהם עוסק שאר הפרק, ואגב שנתבאר (לעיל צג, ב) דין המוציא את המת במיטה, שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, מבארת המשנה אופנים נוספים של מלאכה שאינה צריכה לגופה (מלאכת שלמה, י, ו בפירושי שני; רש"י; וראה ביאורים להלן ד"ה אבל).

הַנּוֹטֵל צִפְרָנְיוֹ וְכוּ' וְכֵן שְׁעָרוֹ וְכוּ' רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב – משום גזז (ראה רש"י ד"ה מהו, ותוס' ד"ה אבל; ריטב"א; מאירי). ויש שפירש, משום עוקר דבר מגידולו שאסור משום תולדת קוצר (שיטה להר"ן בשם י"מ, והקשה שאין קוצר אלא בגידולי קרקע, וכן כתבו רמב"ן ורשב"א להלן קז, ב, שמתעם זה אינו חייב משום קוצר).

גְּמָרָא. אֶבֶל בְּכָלֵי חַיִּיב – לדעת רבי יהודה שמחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה (לעיל עג, ב), כנטילת צפרניו ושערו, שאינו צריך את צפרניו ואת שערו אלא רק מסלקן ממנו (תוס' ד"ה אבל; תוס' מכות כ, ב ד"ה במלקט בשם רשב"ם). ויש סוברים שהוא אף לדעת רבי שמעון שפטור מלאכה שאינה צריכה לגופה, שנטילת צפרניו ושערו נחשבת מלאכה הצריכה לגופה, שצריך לכך כדי ליפות עצמו (רמב"ן להלן קו, א, והגהות רא"ז מלצר בדעתו; ריטב"א). ויש שפירשו, שנחשבת מלאכה הצריכה לגופה, מפני שאף גזיזת הצמר שבמשכן לא היתה לצורך הצמר והשער רק לצורך העור (שיטה להר"ן; ריב"ש שצד, הובאו בביאה"ל שם, א ד"ה וחיוב).

לְחִבְרֵי דְהָרִי הַכֵּל פְּטוּר – שאינו יכול לאמן אתו לייטול צפרני חבירו יפה בלא כל (רש"י). ויש שפירשו, שאין דרך בני אדם בכך, משום מיאוס (רי"מ מלוני; מאירי).

אֵף בְּמוֹצֵיא אֶת הַמֵּת לְקוֹבְרוֹ – ואף על פי שהוא צורך המת, פטור כיון שהוא לא צורך גופו ולא צורך ההוצאה אלא צורך מצוה לקבורו (רש"י). ואף לסוברים שמלאכה הנעשית לצורך מצוה נחשבת מלאכה הצריכה לגופה (ראה תוס' להלן קה, ב ד"ה הא), אין הוצאת המת נחשבת מלאכה שצריכה לגופה משום מצות קבורה, מכיון שאפשר לקבורו בחצר ולקיים מצות קבורה גם בלי ההוצאה (יד דוד מהדו"ב; וראה רשב"א וריטב"א להלן שם שהקשו מסוגייתנו על התוס' הנ"ל), או מכיון שעיקר כוונתו אינה לקיים מצות קבורה, אלא כדי לפנות את המת מעליו (אבני נזר או"ח רמז). ויש סוברים, שהגמ' עוסקת דוקא במת גוי, שאין מצוה לקבורו (מאירי לעיל צג, ב, בשם הירושלמי שבת י, ה).

בְּמֵר לְהַפּוֹד בּוֹ, שהוצאתו נחשבת מלאכה שצריכה לגופה, מפני צורך המוציא (רש"י). ודוקא כשהוציא כדי לחפור בו לצורך עצמו, אבל אם הוציאו כדי לחפור בו קבר למת, אין ההוצאה נחשבת מלאכה שצריכה לגופה (תוס' להלן קו, א ד"ה מה; שיטה להר"ן כא), הואיל ועצם חפירת הקבר למת אינה נחשבת צורך [שמטרתה] סילוק המת מבני אדם, ואינה נעשית כדי להשתמש בחפירה [תוס' רא"ש שם].

לְאִפּוֹקִיָּה לְכַרְמְלִית – ומשום איסור מוקצה שיש בטלול המת, יניח על המת ככר או תינוק (רש"י; רשב"א; ר"ן; וראה ריטב"א לעיל מג, ב שמועיל מפני שהמת נעשה טפל להם, וראה גם משנ"ב שיא, ב, וביאורים לעיל שם ד"ה מניח), ולא הותר איסור מוקצה משום כבוד הבריות, כיון שיש לו תקנה על ידי ככר או תינוק (רמב"ן בדעת רש"י). ויש סוברים שמוותר להוציאו אף בלא ככר או תינוק, ואדרבא אסור להוציא את הככר והתינוק לכרמלית, שאין בכך משום כבוד הבריות (רמב"ן בח' ובתורת האדם מהדו"מ מה"ק עמ' עז; ריטב"א; קרבן נתנאל על הרא"ש, י, א בות ח, בדעת הר"ף והרא"ש).

לְכַרְמְלִית קְאָמִינָא וְכוּ' – אבל להוציא לרשות הרבים לא התירו משום כבוד הבריות, ואפילו לדעת רבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה רק מדרבנן, שכיון שטלול לצורך גופו לרשות הרבים אסור כו התורה, גנאי הוא למת אם נתידון, ודוקא טלול לכרמלית התייר, שאין בו כלל איסור תורה (רמב"ן ורשב"א בשם רבינו חננאל; ר"ן). ויש שפירש, שלדעת רבי שמעון מותר להוציאו אף לרשות הרבים, שאינו אלא איסור דרבנן ומותר במקום כבוד הבריות, ורב נחמן בר יצחק שהתיר לכרמלית, מעשה שהיה כך היה, ומה שאמר שהתיר דוקא לכרמלית, הוא כדי לבאר שאפילו לרבי יהודה מותר (רמב"ן בתורת האדם מהדו"מ מה"ק עמ' עה, וטור או"ח שיא, בשמו).

כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת – כבודו של מת, שמוטל בבזיון, או במקום דליקה, או בחמה שסופו להסריח (רש"י; טור או"ח שיא, ובי"ב בדעתם). ויש שפירשו, כבוד החיים, שהמת הסריח, והתירו להוציאו כדי לסלק הריח (רשב"א בשם הראב"ד; מגיד משנה שבת כו, כג, בדעת הרמב"ם שם). ויש שפירשו, שבכל כבוד הבריות הותר לטלטל, בין כבוד המת, ובין כבוד החיים (ריטב"א; מאירי). ■ להלכה, מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים, והם מתבזים ממנו, מותר להוציאו לכרמלית [כדעת הרמב"ם] (ש"ע או"ח שיא, ב). ויש אומרים שאפלו לא הסריח עדיין, אלא שקרוב להסריח [כדעת רש"י והטור] (רמ"א שם). ויש אומרים שלא התירו להוציאו לכרמלית אלא על ידי ככר או תינוק [כדעת רש"י].